

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF UQITUVCHISINING AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Yangi asr universiteti p.f.n., dotsent Z.M.Urazova

Yangi asr universiteti magistri D. Karimjonova

Annotatsiya: Maqolada zamonaviy ta'lim muassasasi ijtimoiy faol, ijobiy fikrlovchi shaxsni shakllantirishga, talabalarda axborot oqimidan tug'ri foydalana olish kunikma, malakasini ishlab chiqish, innovasion texnologiyalarni egallash, bilimlarni chuqurlashtirib va kengaytirib mustaqil urganish vazifasi, bilimli yondashuvdan kompetentli yondashuvga e'tiborni ko'chirish muammosi milliy ta'limni modernizatsiyalash haqida so'z yuritilgan.

Kalit suzlar: zamonaviy ta'lim, axborot texnologiyalari, boshlang'ich sinf, informatika kursi, bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchilari, bo'lajak kasbiy-mutaxassislik.

Аннотация: Статья посвящена формированию социально активного, позитивно настроенного человека в современном образовательном учреждении, умению студентов использовать информационные потоки, развивать навыки, осваивать инновационные технологии, углублять и расширять знания, самостоятельному обучению, грамотному подходу из грамотного подхода. Проблема смещения внимания обсуждалась при модернизации народного образования.

Ключавые слова: современное образование, информационные технологии, начальная школа, курс информатики, будущие учителя начальных классов, будущая профессия.

Abstract: The article is devoted to the formation of a socially active, positively minded person in a modern educational institution, the ability of students to use information flows, develop skills, master innovative technologies, deepen and expand knowledge, independent learning, a competent approach from a competent approach. The problem of shifting attention was discussed during the modernization of public education.

Key words: modern education, information technology, primary school, computer science course, future primary school teachers, future profession.

Axborot jamiyatiga utish sharoitida ta'limga asoslangan noan'anaviy maktab modeli ijtimoiy buyurtmaga asosan kadrlarni tayyorlashni taqozo etadi. Axborot ta'lim sharoitida axborot barcha turlari hajmining keskin usishi sharoitlarga duch kelmoqda. Shuning uchun zamonaviy ta'lim muassasasi ijtimoiy faol, ijobiy fikrlovchi shaxsni shakllantirishga, talabalarda axborot oqimidan tug'ri foydalana olish kunikma, malakasini ishlab chiqish, innovasion texnologiyalarni egallash, bilimlarni quyadi. Bilimli yondashuvdan kompetentli yondashuvga e'tiborni ko'chirish muammosi milliy ta'limni modernizatsiyalashga ko'ra ayniqsa dolzarbdir. Ta'limdagi islohotlar oliy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash strategiyasida ta'lim muassasasi faoliyatining asosiy natijasi bilimlar, kunikmalar va malakalar tizimining

uzigina emas, balki fuqarolik - huquqiy, tilga oid, kommunikatsion, axborot va boshqa sohalaridagi asosiy kompetentliklar majmuiga ega bo'lgan bitiruvchi bo'lishi kerakligi aniq belgilangan. Oliy ta'limni modernizatsiyalashning strategik jihatlaridan biri, ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish uchun boshlang'ich sinf uquvchilari bilan fanni uqitishda va sinfdan tashqari ishlarda innovasion axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanish bilan ta'lim jarayoni yangi modelini tashkil qilishni ko'zda tutuvchi boshlang'ich ta'limni axborotlashtirish hisoblanadi. Ta'limni axborotlashtirish boshlang'ich sinf uqituvchilari kasbiy - mutaxassislik sifati va ularni tayyorlash darajasiga yangi talablarni quyadi. Ta'limni takomillashtirish mazmunida bulajak uqituvchini tayyorlash sifati integral ko'rsatkichlariga insonning egallagan bilim va tajribalaridan ma'lum vaziyatlarda foydalanish malakasini xarakterlovchi kasbiy - mutaxassislik kompetentligi sifatida qaralishi lozim. Uqituvchining kasbiy - mutaxassislik kompetentligi uz ichiga turli tarkibiy, jumladan, axborotli qismlarni ham oladi.

Ma'lumki, innovasion ta'lim sharoitlarda uqituvchining axborot kunikmasi uning professional pedagogik kompetentligini aniq belgilaydi. Bo'lajak boshlang'ich sinflar uqituvchisining axborot kunikmalarini shakllantirish uning axborot qobiliyatining asosiy komponentlari (turli xil axborot faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq kasbiy yo'naltirilgan kunikmalar) va maxsus komponentlar bloklari ishlab chiqilishini nazarda tutadi, mazkur tadqiqot ishida ular birgalikda maxsus axborot kompetentligi sifatida belgilangan. Maxsus axborot salohiyatlarini rivojlantirish masalasini hal etish bo'lajak uqituvchilarning boshlang'ich ta'lim jarayonida yangi axborot texnologiyalaridan tug'ri va samarali foydalanishga qaratilgan uziga xos qobiliyatlari bilan bog'liq.

Shubhasiz, agar uqituvchilar yetarli darajada mazkur axborot texnologiyalari dasturiy mahsulotlarini izlash va tanlash qobiliyatiga ega bo'lmasa va aniq didaktik vazifalarni hal qilish uchun ularni tug'ri qo'llash imkoniga ega bo'lmasalar, boshlang'ich sinflar uqituvchilari ushbu texnologiyalarni o'quv jarayonida qo'llashda yetarli darajada bilimga ega bo'lmasa, boshlang'ich sinflarda yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish befoyda buladi. Shu tariqa, uqituvchining axborot kompetentligi boshlang'ich sinfdan o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qila boshlaydi. Kompetentli yondashuvning ilmiy asosi mustaqil davlatlar xamdustligi olimlaridan O.V. Akulova, YE.S. Zair-Bek, I.A. Zimnyaya, V.A. Kozirev, A.A. Pinskiy, N.F. Radionova, M.V. Rijakov, A.P. Tryapitsina, I.D. Frumin, A.V. Xutorskiy, S.YE. Shishov va boshqalar ishlarida berilgan. Uqituvchi axborot kompetentligining shakllanishi yoki rivojlanishi muammosi ko'plab olimlar: O.B. Zayseva, N.V. Kisel, A.M. Orobinskiy, M.M. Pshukova, O.G. Smolyaninova dissertatsiya tadqiqotlarida ko'rib chiqilgan. G.G. Brusnitsina, T.V. Dobudko, S.A. Zayseva, I.V. Ryaxinova, A.A. Uzdenova va boshqalar tadqiqotlari boshlang'ich sinflarda kompyuterdan foydalanib dars mashg'ulotlari utishga tayyorlash masalasiga bag'ishlangan. Ularda boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasida informatika kursini uqitish yoki bo'lajak boshlang'ich sinflar uqituvchilarini tayyorlashda uquv jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish masalalari

urganilgan. Biroq bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchilari axborot kompetentligini rivojlantirish masalasi alohida e'tibor qaratildi.

Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida meyoriy hujjatlar va o'quv amaliyotini tahlili shuni kursatdiki, boshlang'ich ta'lim yunalishlarida informatika sohasida talabalarni tayyorlashda asosiy yunalish – elementar boshlang'ich kompyuter savodxonligini rivojlantirishdan iborat. Talabalar turli axborot jarayonlari uchun shaxsiy kompyuter dasturlaridan foydalanish buyicha malaka va kunikmalarga ega buladilar. Shunga qaramay, talabalarga yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish buyicha maxsus tayyorgarlikning yo'qligi sababli bo'lajak uqituvchilarni ushbu texnologiyalarni o'quv jarayonining samaradorligini oshirish uchun boshlang'ich ta'lim jarayonida foydalanishga qodir emasligiga olib keladi. Shunday qilib, bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisi uz kasbiy faoliyatida yangi axborot texnologiyalaridan tug'ri foydalanishi malakasini shakllantirish kerakdir degan xulosaga keldik. Bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisini axborot kompetentligini rivojlantirishda quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz:

- bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisini kasbiy - mutaxassislik tayyorgarligiga zamonaviy talablar va uqituvchining professional malakasining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida axborot kunikmalarini, shu bilan birga, bo'lajak boshlang'ich sinflar uqituvchisining axborot kompetentligini oshirishning aniq maqsadga yo'naltirilgan jarayonlarni tashkil etish;

- yangi axborot texnologiyalari sohasidagi taraqqiyot, ularning didaktik imkoniyatlari kengayib borayotganligi va uqituvchilarni boshlang'ich ta'lim jarayonida ularni tug'ri yo'naltirish Mazkur vazifalarni hal etish jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining axborot kompetentligini shakllantirish (rivojlantirishda boshqarish) ga yondashuvlarni ishlab chiqildi. Olib borilgan ilmiy tadqiqotimiz natijasida bo'lajak boshlang'ich sinflar uqituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirish pedagogik sharoitlarini nazariy asoslarini va amaliy bajarilishini aniqlandi, talabalarni metodik tayyorgarligi takomillashtirildi. Tadqiqot natijasida quyidagi ishlar amalga oshirildi:

- 1.«Axborot kompetentligi» tushunchasi mohiyati va strukturasini aniqlandi, mazkur tushunchaning uqituvchiga nisbatan mazmunini aniqlashtirildi.

- 2.Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirishga mavjud yondashuv

3. Bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining asosiy va maxsus axborot kompetentligini rivojlantirish komponentlarini ajratib ko'rsatildi.

4. Bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining maxsus axborot kompetentligini rivojlantirishga yunaltirilgan Boshlang'ich sinflarda axborot texnologiyalari uquv kursi strukturasini va mazmunini ishlab chiqish.

5. Ishlab chiqilgan uquv kursini boshlang'ich ta'lim yo'nalishi o'quv jarayoniga joriy etildi va talabalarda ularning nazariy va amaliy bilim olishlarida qadriyatli munosabatlarni

shakllantirish, bo'lajak kasbiy - mutaxassislik faoliyati uchun ularning ahamiyatini shaxsan anglash sharoitlarini yaratildi.

6. Ishlab chiqilgan kurs vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisini eksperimental tayyorlash (nazariy tayyorlash doirasida) va ularni amaliy faoliyatga kiritish jarayonida maxsus axborot kompetentligini rivojlanganlik usish dinamikasini tahlil qilindi. Bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirish asosini: insonparvarlashtirish va shaxs rivoji g'oyalari, rivojlantiruvchi va tarbiyalovchi uqitish konsepsiyasi, uqitish jarayonini tashkil etishga shaxsiy faoliyatli yondashuv konsepsiyasi, pedagogik hodisalarni va uning qullanilishini uuvrganishga tizimli yondashuv tashkil etadi. Tadqiqot natijasida quyidagi ishlar amalga oshirildi:

- Uqituvchining kasbiy kompetentligini tashkil etuvchi «Boshlang'ich sinflar uqituvchining axborot kompetentligi» tushunchasining pedagogik mohiyatini aniqlandi;

- Boshlang'ich sinflar uqituvchining kasbiy kompetentligi tasavvuri strukturasi ikki blok jamlanmasi: «asosiy» komponentlar bloki va «maxsus» komponentlar bloki ko'rinishida asoslandi;

- Boshlang'ich sinflar uqituvchining axborot kompetentligi asosiy va maxsus tanlab olingan komponentlari aniqlandi va mezonlari ochib berildi;

- Boshlang'ich sinflar uqituvchining axborot kompetentligi maxsus tarkibi va ajratilgan komponentlari bilan muvofiqligi aniqlandi; – Boshlang'ich sinflar uqituvchining axborot kompetentligi maxsus strukturasi hisobga olib, ishlab chiqilgan maxsus o'quv o'tkazilishi talabalarda boshlang'ich sinf uqituvchining axborot kompetentligi maxsus komponentlariga qadriyatli munosabatni rivojlantirishga va ularda yangi axborot texnologiyalariga oid bilim va malakalardan ta'lim jarayonida tug'ri foydalanishlariga yordam beradi. Bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirishda quyidagi nazariy va metodikani takomillashtirishdan iborat: pedagogika oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf uqituvchisining kompetentligini rivojlantirishning pedagogik sharoitlari nazariy va eksperimental asoslash; pedagogning shaxsiy – kasbiy xususiyati sifatida «boshlang'ich sinflar uqituvchisining axborot kompetentligi» tushunchasini kiritish uzida boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonida innovasion axborot texnologiyalarini samarali qo'llash sohasida bilim, malaka va qadriyatli munosabatlarni jamlash, pedagogika oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf uqituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirish to'liq erishish. Xulosa urnida shuni aytish joizki olingan natijalar asosida xozirgi karantin davrida uqituvchilar va talabalar axborot kompetenlikka ega bo'lib, masofaviy ta'limda to'liq imkoniyatdan foydalanishdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti. //Ped. fan. dok. diss. – T.: 2007.- 305 b.
2. Zayseva O.B. Formirovaniye informasionnoy kompetentnosti budushix uchiteley sredstvami innovatsionnix: Dis. ... kand. ped. nauk/ O.B.Zayseva.- Armavir, 2002.- 169 S.
3. Kisel N.V. Informatsionnaya kompetentnost uchitelya kak usloviye effektivnogo upravleniya obrazovatelnim prosesom: Dis. ... kand. ped. nauk/ N.V. Kisel.- Kaluga, 2002.- 178 S.
- 4.A.Karimjonov.Ta'lim tizimni boshqarish asoslari.Toshkent 2005 y.
- 5.A.Karimjonov. Pedagogik tizimni boshqarishning me'yoriy asoslari. Toshkent. Firdavs. 2021 y.
- 6.Gushchina, E. A. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yin yondashuvlari [Matn]: / Pedagogik mukammallik: III stajorning materiallari. ilmiy konf. / E. A. Gushchina. - M. : Buki-Vedi, 2013. - S. 36-38
- 7.A.Karimjonov. Karimjonova D.A. Razvitiye rechi v uzkom krugu, obucheniye gramote. Chirchik 2021 g
- 8.A.Karimjonov. "Pedagogik tizimini boshqarish asoslari" Toshkent Nizomiy nomidagi TDPU 2008 y.
- 9.A.Karimjonov. "Ta'lim tizimini boshqarish asoslari".Toshkent Nizomiy nomidagi TDPU 2012 y.
- 10.A.Karimjonov. "Uquv muassasalarida me'oriy hujjatlar yuritish" Toshkent. Firdavs SHOX Chirchiq 2020 y.

INTERNET SAYTLARI:

1. <http://www.ziyonet>
2. <http://www.press-service.uz>
3. <http://www.lex.uz>
4. <http://www.edu.uz>